

Остап БАРАБАШ

аспірант кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, індекс 79000 (Ostap.Barabash@lnu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2400-8678>

Бібліографічний опис статті: Барабаш, О. (2025). Казимир Твардовський у польських та українських дослідженнях. *Українські історичні студії*, 17(59), 190–196. doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.17/59.20>

КАЗИМИР ТВАРДОВСЬКИЙ У ПОЛЬСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Анотація. *Мета дослідження* – окреслити основні напрями досліджень, пов'язаних з науковим доробком К. Твардовського та його впливом на розвиток різних галузей науки. **Методологія дослідження.** Спирається на системний аналіз; використано історико-філософський метод для встановлення місця концепцій К. Твардовського у розвитку європейської філософської традиції; для встановлення зв'язків між методологічними концепціями та сучасними науковими дослідженнями у сфері логіки, феноменології, когнітивних наук і педагогіки застосовано порівняльний аналіз. **Наукова новизна** – систематизація та узагальнення новітніх досліджень наукових статей щодо праць К. Твардовського. Визначення досі актуальних аспектів теорії у сфері логіки, педагогіки, філософії мови та когнітивних наук. Здійснено аналіз внеску К. Твардовського у теорію та практику, зокрема у дисциплінах логіки, методології викладання, впливу на феноменологічну філософію, трансформації методу інтроспекції Ф. Брентано, переходу від концепції психологізму до антипсихологізму; виявлено вплив педагогічних інновацій К. Твардовського на європейську та українську освітню систему. **Висновки.** К. Твардовський залишається важливим джерелом для сучасних досліджень одразу у кількох сферах завдяки різнобічності його наукових інтересів. Серед головних галузей науки, в яких проводяться дослідження, можна виділити логіку, аналітичну філософію, когнітивні науки і педагогіку. Для подальшого вивчення та дослідження у теорії судження та свідомості концепція дій та продуктів К. Твардовського залишається методологічною основою. Ширше вивчення його праць, їх детальний аналіз, висвітлення його ролі в історії польської та української філософії, його переосмислення психологізму та інтроспективного методу не втрачають своєї актуальності завдяки значущості фігури К. Твардовського в історії. Подальші розвідки його ідей потребують комплексного підходу з урахуванням множинних інтересів науковця та їх взаємодії у площині не лише теорії, але й практики.

Ключові слова: Казимир Твардовський, Львівсько-Варшавська школа, Львівський університет, феноменологія, філософія освіти, психологія, інтроспекція.

Ostap BARABASH

Postgraduate Student at the Mykhailo Hrushevsky Department of Modern History of Ukraine, Ivan Franko National University of Lviv, 1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, postal code 79000 (Ostap.Barabash@lnu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2400-8678>

To cite this article: Barabash, O. (2025). Kazymyr Tvardovskyi u polskykh ta ukrainykykh doslidzhenniakh. [Kazimierz Twardowski in Polish and Ukrainian Studies]. *Ukrainski istorychni studii – Ukrainian Historical Studies*, 17(59). 190–196. doi: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.17/59.20> [in Ukrainian].

KAZIMIERZ TWARDOWSKI IN POLISH AND UKRAINIAN STUDIES

Summary. *The purpose of the study* is to outline the main areas of research related to the scientific work of K. Twardovsky and its impact on the development of various fields of science. **The research methodology** is based on systematic analysis; the historical and philosophical method is used to establish the place of K. Twardowski's concepts in the development of the European philosophical tradition; comparative analysis is used to establish

links between methodological concepts and modern scientific research in the field of logic, phenomenology, cognitive sciences and pedagogy. The scientific novelty is the systematization and generalization of the latest research articles on the works of K. Twardowski. The article identifies still relevant aspects of the theory in the field of logic, pedagogy, philosophy of language and cognitive sciences. An analysis of K. Twardowski's contribution to theory and practice, in particular, in the disciplines of logic, teaching methodology, influence on phenomenological philosophy, transformation of F. Brentano's method of introspection, transition from the concept of psychologism to anti-psychologism; the influence of K. Twardowski's pedagogical innovations on the European and Ukrainian educational system is revealed. Conclusions. K. Twardowski remains an important source for modern research in several areas at once, due to the diversity of his scientific interests. Among the main fields of science in which he conducted research are logic, analytical philosophy, cognitive sciences, and pedagogy. For further study and research in the theory of judgment and consciousness, the concept of actions and products of K. Twardowski remains the methodological basis. A broader study of his works, their detailed analysis, coverage of his role in the history of Polish and Ukrainian philosophy, his rethinking of psychologism and the introspective method remain relevant due to the importance of K. Twardowski's figure in history. Further research of his ideas requires a comprehensive approach, taking into account the multiple interests of the scientist and their interaction in the plane of not only theory but also practice.

Key words: Kazimierz Twardowski, Lviv-Warsaw School, Lviv University, phenomenology, philosophy of education, psychology, introspection.

Постановка проблеми. Попри значний внесок К. Твардовського у філософію, логіку та педагогіку, його праці залишаються недостатньо вивченими, особливо в контексті української академічної традиції. Його ідеї суттєво вплинули на розвиток європейської науки, в Україні вони досі не отримали належного висвітлення. Дослідження його спадщини здебільшого обмежуються загальними оглядами, тоді як глибший аналіз його методологічних підходів залишається поза увагою. Окремі аспекти його вчення, зокрема концепція дій і продуктів, логічний аналіз мови та вплив на феноменологію, вимагають подальшого ґрунтовного розгляду. В українському науковому просторі бракує критичних видань його праць, аналітичних досліджень та міждисциплінарного підходу до його філософських і педагогічних ідей. Важливо розширити академічну дискусію про його доробок, що сприятиме глибшому розумінню розвитку філософської думки в Україні та її зв'язку з європейською інтелектуальною традицією. Без детального аналізу його внеску українська наука втрачає важливий компонент своєї історії.

Аналіз досліджень. Наукова література, присвячена К. Твардовському, значно варіюється за змістом і глибиною. У Google Scholar за запитом «Казимир Твардовський» можна знайти приблизно сто публікацій українською мовою та понад три з половиною тисячі іншими мовами. Його праці фундаментально вплинули на розвиток польської філософії та психології. Він заснував один з найвпливовіших інтелектуальних осередків у Європі – Львівсько-Варшавську філософську школу (Леськів, 2022). За ініціативи К. Твардовського студенти Львівського університету здобували гранти на навчання в університетах Австро-Угорщини під керівництвом провідних фахівців. Після навчання вони повертались в університет уже викладачами, розвивали власні ідеї та самі ставали фігурами, яких вивчають досі (Воленський, 2021).

На початку ХХ століття Львівський університет став місцем гуртування наукової та філософської еліти Галичини, про що можна дійти висновку з кількості навчальних програм та великого числа викладачів (Качмар, 2021). Філософський та психологічний аспекти цього успіху повністю є заслугою К. Твардовського.

Науковий інтерес до спадщини К. Твардовського можна згрупувати в три великі категорії. Філософія: логіка, феноменологія, психологія та антипсихологізм.

Дослідження спадщини К. Твардовського часто стосуються його внеску у формування методологічних підходів у логіці, феноменології та антипсихологізмі. Кшиштоф Новіцький (Nowicki, 2024) аналізує його перехід від психологізму до антипсихологізму і значення цього переходу для філософії. Войцех Плотка (Płotka, 2019) досліджує вплив К. Твардовського на трансформацію описової психології Ф. Brentano у феноменологічний підхід.

Освіта, наука та організаційна діяльність.

К. Твардовський відіграв суттєву роль у реформуванні освіти та організації наукових інституцій. Евеліна Гродзька (Grądzka, 2021) наголошує на його педагогічних реформах, що поєднували розвиток критичного мислення та морального виховання. Анна Брожек (Brożek, 2014) аналізує його внесок у створення інституційних структур філософської освіти у Львові.

Когнітивні науки, інтроспекція та релігієзнавство.

Дослідники також звертаються до його концепції інтроспекції та її значення для сучасних когнітивних наук. Войцех Рехлевич (Rechlewicz, 2022) оцінює її вплив на філософію свідомості, а Генрік Яросевич і Ягода Стомпор-Свідерська (Jarosiewicz & Stompór-Świdowska, 2024) розглядають можливість застосування його концепції дій і продуктів у релігієзнавстві.

Мета статті полягає в окресленні основних напрямів досліджень, пов'язаних з науковими працями К. Твардовського та його впливом на розвиток різних галузей науки.

Виклад основного матеріалу. Багатогранність діяльності К. Твардовського одночасно у кількох наукових сферах, організація філософських і педагогічних інституцій створили передумови для широкого кола досліджень у різних спеціальностях. Результатом його роботи став вплив на еволюцію феноменології, аналітичної філософії, логіки, теорії пізнання, зокрема, завдяки його діяльності відбулось впровадження психології як наукової дисципліни у Львівському університеті.

В. Плотка у статті «Від психології до феноменології: суперечка щодо методу в школі Твардовського» (Płotka, 2020) детально досліджує еволюцію методологічних підходів у польській філософській традиції. Автор аналізує, як учні К. Твардовського, засновника Львівсько-Варшавської школи, реагували на його ідеї та розвивали їх у різних напрямках. Центральною темою є перехід від описової психології Франца Brentano, яку адаптував К. Твардовський, до феноменології, яка набула популярності серед його послідовників.

К. Твардовський прийняв метод Ф. Brentano, акцентуючи увагу на описовому психологічному аналізі. Владислав Вітвіцький залишився вірним цьому підходу, підтримуючи психологізм. Ян Бандровський використав логічний аналіз для подолання психологізму. У свою чергу, Роман Інгарден, розвиваючи феноменологію, у спробах досягти об'єктивного знання, зробив акцент на ейдетичному описі сутностей. Леопольд Блаустейн, один з останніх учнів К. Твардовського, критично переосмислив його методологію і виступив проти ейдетики Р. Інгардена, запропонувавши альтернативний підхід.

Зображені інтелектуальні диспути мають багатошаровий характер розвитку філософської думки в Австро-Угорщині початку ХХ століття. Автор демонструє становлення школи К. Твардовського як платформи для народження нових ідей, що вплинули на європейську феноменологію.

Евеліна Гродзька показує, як філософські переконання К. Твардовського інтегрувались у його підхід до освіти. Авторка виділяє, що концепція «раціонального патріотизму», який поєднує любов до Батьківщини з критичним мисленням і науковим підходом, є центральною ідеєю (Grądzka, 2022). Е. Гродзька наголошує на тому, що освіта у К. Твардовського має дві ключові функції: виховання морального характеру та розвиток інтелектуальних навичок. Це відповідає його розмежуванню між діями та продуктами у філософії, де виховання – процес, а кінцева мета – освіченість як продукт.

Стаття також відзначає вплив соціально-політичного контексту. Виростаючи у багатокультурному Відні, К. Твардовський поєднав польські патріотичні ідеали зі здобутками європейської науки. Його досвід навчання у Віденському університеті під керівництвом Ф. Brentano сформував прагнення до ясності і строгості у філософському аналізі, що стало основою Львівсько-Варшавської школи.

Важливою частиною є практична сторона його вчення, оскільки він вважав важливим створення національної школи, яка б формувала відповідальних громадян. Авторкою описано його роль в організації освіти, яка передбачає участь у Товаристві викладачів середніх шкіл, акцентуючи увагу на зусиллях вчителів та зміцненні їх позицій. Він сприяв впровадженню курсів логіки та психології для педагогів, формуючи систему наставництва.

Сильна сторона статті – детальний розгляд педагогічного ідеалу К. Твардовського. Авторка показує, що, на думку філософа, вчитель повинен бути моральним авторитетом і наставником, здатним передавати науковий метод. Відповідальність учителя передбачає не лише викладання знань, але й виховання в учнях пошуку об'єктивної істини. Підсумовуючи, авторка зазначає, що філософія освіти К. Твардовського інтегрує теоретичний і практичний підходи, закликаючи до виховання характеру через дисципліну і розум.

Генрік Яросевич та Ягода Стомпор-Свідерська аналізують, як розрізнення між діями та їхніми продуктами, запропоноване К. Твардовським, може бути використане для кращого розуміння релігійних переживань та практик. Однією з ключових ідей К. Твардовського є розрізнення між діями (активностями) та продуктами (результатами цих дій). У контексті релігійності це розрізнення дає змогу відокремити релігійні дії, як-от молитва, медитація чи участь у ритуалах, від їхніх продуктів, тобто духовних переживань, відчуття єдності з божественним чи морального вдосконалення. Такий підхід допомагає глибше зрозуміти природу релігійного досвіду та його вплив на особистість.

Релігійні дії, на думку авторів, підкреслюють двоякість характеру внутрішнього та зовнішнього: до першого відносять медитації та молитви, до другого – колективні обряди чи ритуали (Jarosiewicz & Stompór-Świdowska, 2024). Відповідно, матеріальний бік цих дій включає релігійні тексти та мистецькі твори, а нематеріальний – духовні переживання та моральні цінності. На думку К. Твардовського, релігійні продукти існують незалежно від дій, які їх породили, як релігійний текст з минулого впливає на сучасного читача поза контекстом його створення. Це доводить тривалість та універсальність цих продуктів у культурі загалом.

Автори також розглядають можливість оцінки релігійних дій та продуктів з точки зору їхньої автентичності та щирості. Істинна релігійність особи не завжди пов'язана з її зовнішньою формою релігійних дій. Важливим є врахування внутрішніх мотивів та намірів, які стоять за релігійними практиками. Стаття дає змогу розрізняти різні аспекти релігійності, розуміти взаємозв'язок між релігійними практиками та їхніми результатами, а також оцінювати автентичність релігійних проявів.

А. Брожек підкреслює три основні аспекти діяльності К. Твардовського: як викладача, організатора та науковця (Brożek, 2014). Його прагнення до чіткості й дисципліни впливало на навчальний процес, а лекції приваблювали велику кількість студентів. Він створив перший у Львові філософський семінар, який став інструментом розвитку незалежного мислення студентів. Навчання філософії, за К. Твардовським, полягало не у передачі конкретних доктрин, а у формуванні методологічних навичок і любові до істини. Організаторська роль К. Твардовського вплинула на становлення польської філософії, що можна побачити у низці заснованих ним журналів, зокрема “Ruch Filozoficzny”, та організації першого Польського філософського конгресу. Це сприяло інтеграції філософської спільноти.

Попри те що науковий внесок К. Твардовського буває часто недооціненим через сильний акцент на педагогічній та організаційній діяльності, його світогляд, зокрема концепція дій та продуктів, мали значний вплив на думку польських та українських філософів того часу. Стаття показує, як К. Твардовський заклав основи для розвитку антипсихологізму, методологічної точності й автономії філософії. Його спадщина, особливо у сфері викладання та організації науки, залишається актуальною.

У статті К. Новіцького аналізується перехід К. Твардовського від психологізму до антипсихологізму. Автор досліджує, як зміна світогляду К. Твардовського вплинула на його теорію логіки, особливо через концепцію дій і продуктів (Novicki, 2023). Стаття розглядає проблему психологізму в логіці, аналізує джерела змін у поглядах К. Твардовського та його онтологічні концепції. Спочатку К. Твардовський був прихильником психологізму, бо розглядав логіку як частину психології, але пізніше він переглянув свої погляди завдяки впливу робіт Е. Гуссерля. Автор розмежовує методологічний і онтологічний психологізм: перший зосереджується на використанні методів психології, а другий трактує логіку як вивчення ментальних об'єктів.

Разом з розвитком теорії продуктів відбувається розвиток теорій антипсихологізму. На перший план виходить аналітичне розрізнення дій (як процесів) і продуктів (як результатів). Думка –

продукт мислення, але вона не тотожна процесу мислення. Таке розрізнення відокремлює логічні об'єкти від психологічних дій. Значення абстракції має велику вагу у філософії К. Твардовського, оскільки вона дає змогу розмежувати логічні судження від конкретних когнітивних дій, тримаючи акцент на формі судження. Логіка у К. Твардовського відповідає за вивчення загальної форми суджень та їхніх істинних відношень, незалежно від суб'єктивних психологічних процесів.

К. Твардовський розробляв вчення про штучні продукти, як-от символи у логіці. Символічні позначення необхідні для представлення суджень не будучи при цьому об'єктами логіки. К. Новицький стверджує, що перехід до антипсихологізму – це не радикальна зміна системи К. Твардовського, а лише зміщення акцентів. Предмет логіки був чітко окреслений через поняття продуктів, без змін онтології. Аналіз К. Новицького підкреслює те, що К. Твардовський не просто відділив логіку від психології, але й створив теоретичну базу для її автономного розвитку. Його антипсихологізм став ключовим внеском у Львівсько-Варшавську школу та європейську аналітичну філософію.

І. Карівець досліджує вплив ідей Ф. Brentano та К. Твардовського на сучасну українську філософську думку. Основна увага приділяється концепції «психогнозії» Ф. Brentano, яка є основою для розвитку його теорії пізнання, а також методу описової психології, що сформував підґрунтя для створення аналітичної філософії (Karivets, 2019). Дослідження зосереджене на прийнятті цих ідей українськими філософами, такими як Борис Домбровський та Янош Саноцький.

На думку Ф. Brentano, психогнозія – це дисципліна, яка передує генетичній психології та заслуговує на отримання статусу точної науки. Він наполягав на тому, що основи свідомості повинні аналізуватися через внутрішнє сприйняття, таким чином віднаходячи «базові» або «аналітичні» істини. Для Ф. Brentano внутрішнє сприйняття завжди є достовірним джерелом знань, яке забезпечує аподиктичні судження. Його підхід синтезує елементи емпіризму та раціоналізму, що зближує його з поглядами Р. Декарта і Г. Лейбніца, які також шукали самоочевидні істини.

Промова К. Твардовського на інавгурації у 1895 році свідчила про відмову від розриву між природничими науками та філософією. К. Твардовський наполягав на тому, що метафізика і природознавство мають спільні методи та досліджують подібні взаємозв'язки між об'єктами і явищами. Його заклик до наукового стилю у філософії передбачав точність суджень і відмову від всеосяжних спекулятивних систем (Brentano, 2014).

Б. Домбровський розвивав ідеї про зв'язок між мовою та філософським аналізом Ф. Brentano та досліджував його теорію судження. Проте Б. Домбровський критично ставився до суб'єктивізму Ф. Brentano, вважаючи, що сприйняття залишається індивідуальним і залежить від емоційного досвіду. Янош Саноцький акцентував на зв'язку ментальних процесів та реальності, чим захищав Brentanovu концепцію психологізму як основу логіки і онтології (Домбровський, 2004).

Аналіз філософської спадщини Ф. Brentano і К. Твардовського показує, що їхні ідеї сприяли розвитку аналітичної філософії та залишаються актуальними для дослідження свідомості і структури знань, проте в Україні їхня рецепція залишається фрагментарною.

За твердженням В. Рехлевіча, ідеї К. Твардовського про інтроспекцію, хоч і мають переважно історичне значення, продовжують впливати на сучасну філософію розуму. Незважаючи на відмову від методу класичної інтроспекції, вивчення свідомості, свободи волі та ідентичності особистості полягає в аналізі внутрішнього досвіду (Rechlewicz, 2022). Автор зазначає, що, за К. Твардовським, для психології як філософської дисципліни, центральну роль відіграє внутрішній досвід. Завдяки інтроспекції філософія може досягати універсальних результатів, що підтверджує її методологічну значимість у сфері пізнання ментальних феноменів. Інтроспекція лежить в основі класифікації філософських наук, на думку К. Твардовського. Ключовою особливістю психології є наявність внутрішнього досвіду, який дає змогу безпосередньо досліджувати ментальні факти. На відміну від фізіологічного підходу, орієнтованого на спостереження за фізичними процесами, інтроспекція фокусується на психічних явищах. Ця методологічна відмінність підкреслює специфіку філософії, яка вивчає ментальні акти (судження, уявлення, рішення) та їхні продукти (поняття, ідеї).

У своїх ранніх роботах К. Твардовський досліджував відмінність між інтроспекцією і зовнішнім сприйняттям. Він стверджував, що внутрішній досвід має самоочевидність: ментальні факти, сприйняті інтроспекцією, безсумнівно, існують, хоча точність їхньої інтерпретації може варіюватися. Ця ідея перегукується з вченням Ф. Brentano про інтенціональність, де психічні феномени спрямовані на об'єкти (Brentano, 2014).

Науковий метод психології К. Твардовський уподібнював емпіричним наукам, але вважав, що лише інтроспекція є прямим джерелом знань про ментальні факти. Спостереження над собою неможливе, адже увага змінює сам досвід. Проте метод експерименту, який стимулює виникнення ментальних фактів, частково компенсує цю обмеженість. Такий підхід забезпечує надійнішу реконструкцію досвіду, що дає змогу формулювати загальні закони психічного життя. К. Твардовський також відхилив редукцію психології до фізіології, наголошуючи на різниці між просторовими фізіологічними процесами та непросторовими психічними феноменами. Водночас він визнавав необхідність вивчення взаємозв'язків між фізіологічними й ментальними диспозиціями.

Досліджуючи проблеми безсмертя душі, К. Твардовський використовував інтроспекцію для вивчення єдності та ідентичності свідомості. Хоча він визнавав, що самосвідомість не є окремим феноменом, його аргументи щодо субстанціальності душі часто суперечили його ж твердженням про феноменологічну природу самопізнання. Комбінація уявного образу та судження є концептом у його теорії понять. Це спроба редукувати складні ментальні структури до простіших феноменів, що відповідає його прагненню до чіткої психологічної класифікації (Twardowski, 1999).

Учні К. Твардовського, зокрема Мечислав Кройц, розвинули його ідеї про інтроспекцію, доповнивши їх концепціями ретроспективного та одночасного самоспостереження. М. Кройц визнавав обмеженість інтроспективних суджень, але наполягав на їхній значущості для формулювання загальних законів психології (Kreutz, 1962). Незважаючи на критику інтроспекціонізму з боку біхевіоризму, метод залишається важливим для філософських досліджень свідомості.

Висновки. Дослідження Казимира Твардовського показують його фундаментальний вплив на європейську філософію, логіку, педагогіку та когнітивні науки. Дослідники висвітлюють його внесок у різних аспектах: К. Новіцький акцентує увагу на його впливі на логіку, В. Плотка наголошує на його ролі у розвитку феноменології, А. Брожек розглядає його як організатора науки, а Е. Гродзька – як реформатора освіти. К. Твардовський не лише адаптував методологію Ф. Brentano до польської філософії, але й заклав фундаментальні принципи аналітичного мислення. Його розмежування дій і продуктів стало основою для подальших досліджень у когнітивних науках та філософії мови.

Його освітні реформи сприяли створенню академічних традицій у Львові, що мали тривалий вплив на розвиток науки в регіоні. Концепція «раціонального патріотизму» залишається актуальною в сучасних освітніх реформах.

Актуальність ідей К. Твардовського зберігається і зараз: інтроспекція, концепція дій і продуктів є матеріалом та методом сучасних досліджень у галузях філософії розуму та когнітивних наук. Праці К. Твардовського є конгломератом ідей у різних дисциплінах та потребують подальшого комплексного вивчення спадщини видатного філософа та педагога кінця XIX – початку XX століття.

Джерела та література

- Воленський, Я.** (2021). *Роман Ингарден і Львівсько-Варшавська школа. Філософія Романа Ингардена і сучасність: колективна монографія*. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія».
- Домбровський, Б.** (2004). До питання про класифікацію знаків. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 498, 17–21.
- Качмар, В.** (2021). *Львівський університет у 1784–1918 роках: організаційні, освітньо-наукові та національні трансформації: монографія*. LNU imeni Ivana Franka.

- Леськів, М.** (2022). Європейський філософський спадок в українській гуманітаристиці. *Адреса оргкомітету*, 156.
- Brożek, A.** (2014). The Significance of Kazimierz Twardowski in Philosophy and Culture. *Pro-Fil*, 15 (1), 32. <https://doi.org/10.5817/pf15-1-719>.
- Grądzka, E.** (2021). Kazimierz Twardowski's philosophy of education –attempting a reconstruction. *Logos i Ethos*, 55 (2), 7. <https://doi.org/10.15633/lie.3806>.
- Jarosiewicz, H., & Stompór-Świdarska, J.** (2024). Religiousness in the Light of Kazimierz Twardowski's Concept of Actions and Products. *Religions*, 15 (2), 186. <https://doi.org/10.3390/rel15020186>.
- Karivets, I.** (2019). F. Brentano and K. Twardowski: Some Traces of Their Influence on the Contemporary Ukrainian Scholars. *Problemos*, 96, 96–106. <https://doi.org/10.15388/problemos.96.8>.
- Kreutz, M.** (1962). *Metody współczesnej psychologii*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Nowicki, K.** (2024). The Nature of the Anti-Psychologistic Turn in Kazimierz Twardowski's Philosophy. *Studia Humana*, 13 (2), 23–40. <https://doi.org/10.2478/sh-2024-0009>.
- Plotka, W.** (2019). From psychology to phenomenology (and back again): A controversy over the method in the school of Twardowski. *Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 19 (1), 141–167. <https://doi.org/10.1007/s11097-019-09620-x>.
- Rechlewicz, W.** (2022). The Cognitive Value of Introspection according to Kazimierz Twardowski. *Filozofia nauki*, 30 (2), 47–64. <https://doi.org/10.14394/filnau.2022.0017>.
- Twardowski, K.** (1999). Contemporary philosophy on the immortality of the soul (Originally published in 1895). *On prejudices, judgements, and other topics in philosophy*. Rodopi/Brill, 187–196.

References

- Volensky, J.** (2021). *Filosofia Romana Ingardena i suchasnist: kolektyvna monohrafiia [Roman Ingarden and the Lviv-Warsaw School, in Philosophy of Roman Ingarden and Modernity: A Collective Monograph]* (p. 31). Ostroh: Publishing House of the National University of Ostroh Academy. [in Ukrainian]
- Dombrowskiy, B.** (2004). *To the problem of classification of symbols [Do problemy klasyfikatsii znakiv]*. Visnyk Lvivskoho natsionalnoho politechnichnoho universytetu, Filozofski nauky № 498. [in Ukrainian].
- Kachmar, V.** (2021). *Lvivskiy universytet u 1784–1918 rokakh: orhanizatsiini, osvitnio-naukovi ta natsionalni transformatsii: monohrafiia [Lviv University in 1784-1918: organizational, educational, scientific and national transformations: a monograph]* LNU imeni Ivana Franka. [in Ukrainian]
- Leskiy, M.** (2022). *Yevropeyskiy filozofskiy spadok v ukraïnskii humanitarystytsi [European philosophical heritage in Ukrainian humanities. Address of the organizing committee]*, 156. [in Ukrainian]
- Brożek, A.** (2014). *The Significance of Kazimierz Twardowski in Philosophy and Culture. Pro-Fil*, 15 (1), 32. <https://doi.org/10.5817/pf15-1-719>. [in English]
- Grądzka, E.** (2021). *Kazimierz Twardowski's philosophy of education –attempting a reconstruction. Logos i Ethos*, 55 (2), 7. <https://doi.org/10.15633/lie.3806>. [in English]
- Jarosiewicz, H., & Stompór-Świdarska, J.** (2024). *Religiousness in the Light of Kazimierz Twardowski's Concept of Actions and Products. Religions*, 15 (2), 186. <https://doi.org/10.3390/rel15020186>. [in English]
- Karivets, I.** (2019). *F. Brentano and K. Twardowski: Some Traces of Their Influence on the Contemporary Ukrainian Scholars. Problemos*, 96, 96–106. <https://doi.org/10.15388/problemos.96.8>. [in English]
- Kreutz, M.** (1962). *Methods of modern psychology [Metody współczesnej psychologii]*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych. [in Polish]
- Nowicki, K.** (2024). *The Nature of the Anti-Psychologistic Turn in Kazimierz Twardowski's Philosophy. Studia Humana*, 13 (2), 23–40. <https://doi.org/10.2478/sh-2024-0009>. [in English]
- Plotka, W.** (2019). *From psychology to phenomenology (and back again): A controversy over the method in the school of Twardowski. Phenomenology and the Cognitive Sciences*, 19 (1), 141–167. <https://doi.org/10.1007/s11097-019-09620-x>. [in English]
- Rechlewicz, W.** (2022). *The Cognitive Value of Introspection according to Kazimierz Twardowski. Filozofia nauki*, 30 (2), 47–64. <https://doi.org/10.14394/filnau.2022.0017> [in English]
- Twardowski, K.** (1999). *Contemporary philosophy on the immortality of the soul* (Originally published in 1895). In *On prejudices, judgements, and other topics in philosophy* (pp. 187–196). Rodopi/Brill. [in English]